

MEHMET MÜEZZİNOVİÇ'İN KAYITLARINA GÖRE BOSNALI MEYLİ'NİN TARİH MANZUMELERİ

Lokman TURAN*

Geliş Tarihi: 11.02.2017
Kabul Tarihi: 04.05.2017

Öz

Mehmet Müezzinoviç, 29 Temmuz 1913'te Bosna'da dünyaya gelmiştir. Dinî eğitim dışında özel hocalardan Türkçe, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Bosna'da muhtelif görevler yapan araştırmacı, Osmanlı epigrafi ekolünün tek temsilcisi olarak kabul edilir. Onun üç ciltlik eseri Islamska Epigrafika u Bosni i Hercegovini adlı eseri bu konudaki haklı şöhretinin en önemli kanıtıdır. Eserin I. Cildi Saraybosna'daki kitabeleri içerir. II. Ciltte Doğu ve Orta Bosna'ya ait İslami epigrafi çalışmaları yer almıştır. III. Ciltte ise Batı Bosna ve Hersek bölgelerindeki kitabelere yer verilmiştir. Kitapta 1500 civarındaki kitabenin Osmanlı Türkçesi ile asılları ve Boşnakça çevirileri, 1800'e yakın kitabenin de kısmen orijinalleri ve çevirileri yer alır. Bu çalışmada, Müezzinoviç'in adı geçen eserindeki Meyli Derviş Mehmed Gürânî'ye ait Arap harfli tarih manzumeleri hakkındaki düşüncelerimiz okuyucuyla paylaşılacak ve Meyli'nin kitabelerde bulunan tarih manzumelerinin metni aktarılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Müzzinoviç, epigrafi, Meyli, tarih manzumeleri, Bosna, Osmanlı, kitabe

BOSNIAN MEYLI'S HISTORY EPIGRAPHS ACCORDING TO MEHMET MÜEZZİNOVİÇ'S RECORDS

Abstract

Mehmet Müezzinovic was born in Bosnia on July 29, 1913. In addition to religious education, he learned Turkish, Arabic and Farsi from private teachers. The researcher who performs various duties in Bosnia is considered as the sole representative of the Ottoman epigraphic school. His work named Islamska Epigrafika u Bosni i Hercegovini, composed of three volumes, is the most important proof of his proper fame on this subject. The first volume of the work contains epigraphs in Sarajevo. The second volume contains Islamic epigraphic studies of Eastern and Central Bosnia. The third volume includes epigraphs in the Western Bosnia and Herzegovina territories. The book includes original forms in Ottoman Turkish and Bosnian translations of about 1500 epigraphs and it also includes partly originals and translations of nearly 1800 epigraphs. In this study we will share our thoughts about Meyli Derviş Mehmed Gürânî's history poems written in Arabic alphabet in Müezzinovic's mentioned work with reader and text of Meyli's history poems in epigraphs will be conveyed.

Key Words: Muezzinovic, epigraphy, Meyli, history poems, Bosnia, Ottoman, inscription

* Doç. Dr.; Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, lturan@atauni.edu.tr

Giriş

Edebiyat tarihiyle meşgul olan araştırmacıların bugün Osmanlı coğrafyasında ve şimdi müstakil birer devlet hâline gelmiş ülkelerin sınırları içinde bulunan edebî, tarihî ve kültürel değeri olan kitabelerle de ilgilenmeleri gerekir. Bosna Hersek'te bir görevlendirme sebebiyle bulunduğum 2014 yılında bu ülkenin neredeyse her tarafına yayılmış olarak bulunan Osmanlı Dönemi cami, medrese ve mezar taşları hakkında bilgi sahibi olmaya çalışmış ve tarafımızdan bu konuyla ilgili kaynak araştırması yapılmıştı. Yine aynı yıl Türkiye tarafından restorasyonu gerçekleştirilen Fatih Sultan Mehmed (Hünkâr) Camii'nin açılış törenini gerçekleştirmek üzere Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Bosna'ya gelmesi vesilesiyle cami önünde bulunan kitabede ne yazıldığı merak edilmiş bir vesileyle kitabe metni okunmak üzere tarafımıza ulaştırılmıştı. Daha sonra bu metnin Mehmed Müezzinoviç tarafından hazırlanan "Islamska Epigrafika u Bosni i Hercegovini" adlı kitaptan aktarıldığını tespit etmiş ve bu eserdeki Arap harfli metinlerin Latin harflerine çevrilmesi gerektiği kanaatine varmıştık.

Bosna Savaşı (1992-1995) esnasında ve daha önce Bosna'nın başından geçen mühim tarihî süreçlerde Osmanlı Dönemi'nden kalan pek çok cami ve muhtelif mimari eser yıkılmış, yok olmuş ve maalesef günümüze kadar gelememiştir. Müezzinoviç'in eseri işte tam bu noktada önem kazanmaktadır. Müezzinoviç büyük bir dikkat, titizlik ve sabırla Bosna-Hersek'te bulunan tarihî ve mimari eserleri Boşnakça ve Osmanlı Türkçesiyle kaydaltına almış ve daha sonra bu kayıtlar kitap hâlinde basılmıştır.

Şüphesiz Müezzinoviç'in eserinde kitabelerdeki tarih manzumeleri ve bunların nâzımları hakkında bilgiler verilmiş, kitabelerin fotoğrafları çekilmiş, yerleri tespit olunmuş ve şairlerin kitabelere kayıtlı manzumeleri Osmanlı Türkçesiyle tek tek kaydedilmiştir. Kitabelerin Müezzinoviç tarafından Osmanlı Türkçesiyle kaydedilmesi özellikle Bosnalıların ve Türkiye'den bu dost ülkeyi ziyaret edenlerin eserler hakkında bilgi sahibi olmalarının önündeki en büyük engeldir. Yaptığımız bu çalışma Müezzinoviç'in eserinde bulunan Meylî'ye ait Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmış olan tarih manzumelerinin Latin harflerine çevrilmesi- incelenmesiyle sınırlı tutulmuş ve okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Bunun yanı sıra bu çalışma Müezzinoviç'in eserindeki diğer kitabeleri tematik bir biçimde yayımlama hedefimizin ilk adımı olarak görülmelidir.

Tarih Manzumeleri Hakkında

İlk defa ne zaman başladığı hususunda kesin bilgimiz olmamasına rağmen "tarih düşürme sanatı" veya "tarihleme" Türk-İslam kültüründe söz-harf ve sayı bütünlüğünden doğmuştur (Yakıt 1992: 122).

Tarih manzumeleri Türk edebiyatının şiiriyet bakımından problemleri olsa da bunu bir genelleme yaparak onları değersiz göstermek mümkün değildir. Problemleri olması divan

edebiyatının ve tabiatıyla şiirin belli başlı konularının dışına çıkması; doğum, düğün, ölüm, mimarının yapılması, onarılması, padişahların tahta çıkması/halli, bir bürokratin yeni bir görev atanması, bir kitabın bitirilmesi vb. gibi konulara inhisar etmesi sebebiyledir. Tabiatıyla aşk, âşık, sevgili üçgeninde geleneğini şekillendirmiş bir edebiyatta yukarıda bahsedilen hususlar şiirin ikincil bir alanı olarak görülmüştür. Bununla birlikte sosyal hayatın pek çok yansımasını tarih manzumelerinde gördüğümüz için de bunların farklı anlamları olduğunu kabul etmek mecburiyetindeyiz.

Yemen'den Bosna'ya, Azerbaycan'dan Cezayir'e kadar bütün İslam coğrafyasının özellikle Türk-İslam âleminin sınırları içinde yer alan cami, medrese, köprü, çeşme, türbe ve mezar taşları gibi tarihî kültür varlıklarımızın kitabelerinin kayıt altına alındığı, bu konuda muhtelif suretlerde çalışmalar yapıldığını biliyoruz.¹

Bu konuda çalışanlardan biri de Bosna'nın ünlü kaligrafi uzmanı Mehmet Müezzinoviç'tir (ö.1981). Müezzinoviç'in dört önemli eseri vardır. Bunlardan 1.si bizim de bu makaleye konu ettiğimiz binlerce kitabeyi kayıt altına alan III. ciltlik "İslamska Epigrafika u Bosni i Hercegovini" (Müezinoviç 1998)'dir. 2.si Bosna'da bulunan Gazi Hüsrev Kütüphanesinin tanıtıldığı "Gazi Husrevbegova Biblioteka u Sarajevu" (Sarajevo 1968) adlı eserdir. 3.sü Bosna-Hersek'teki tarihî köprüler hakkında yazılmış ilmî bir eser olan "Stari Mostavi u Bosni i Hercegovini" (Dzermal Celic ile birlikte, Sarajevo 1969)'dir. 4.sü ise Gornji Vakuf'un inşası konusunda Mehmed Bey Stocanın Camii'nin rolünü ele alan "Uloga Dzamiye Mehmed-bega Stocanina u Formiranju Gornjeg Vakufa-Povodom Nove Izgradnje Dzamiye" (Muhammed Hacıyahiç ile birlikte, Gornji Vakuf 1971) eserdir. Mehmet Müezzinoviç'in 100'den fazla makalesi ve pek çok çeviri eseri bulunmaktadır.²

Osmanlı coğrafyasında bulunan tarihî varlıklarımızı bir yandan kayd altına almak diğer yandan eğer bu eserler kayd altına alınmışsa hangi dilde yazılmış olurlarsa olsunlar onların ayrıca dilimize çevrilmesi gerekmektedir ki Mehmed Müezzinoviç'in eseri de bunların başında gelmektedir.

Müezzinoviç, "İslamska Epigrafika u Bosni i Hercegovini" adlı eserinin her bir cildinin sonunda Bosna-Hersek'te meşhur 100'den fazla yazıt bilim uzmanının adlarını sıralamış ve onlar hakkında bilgi vermiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Abdî, Abdulhalim, Abdunnebi, Âbid, Ahmed, Behaudin, Çelebi Dzureh, Dzudi, Dzermal, Emin, Enveri, Esad, Fadıl, Fehim, Meylî... (Müezinoviç 1998: 535-541).

Şenödeyici ve Akdağ'a göre (2014) "Kâmûsü'l-A'lâm'da 6, Tuhfe-i Nâilî'de 13, Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde 15" Meylî mahlasını kullanan şair mevcuttur (Özer Şenödeyici, 2014: 33).

¹ Bu konuda oldukça geniş bir bibliyografya vardır. Bu konudaki çalışmalar genellikle İstanbul merkezlidir. Ayrıca yapılan çalışmalar sadece Türkiye ile sınırlı değildir. Mezar taşları, kitabeler ve özellikle de mezar taşlarıyla ilgili son dönemde yapılan çalışmalardan biri Raif Vırmiça'nın *Kosova Vakfiyeleri El yazmaları, Kitabeleri, Kitabeli Mezar Taşları* adlı eseridir. Eser TİKA tarafından yayımlanmıştır.

(Daha geniş bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c26/c260044.pdf>)

² Daha geniş bilgi için bk. (Mehmet Aruçi, Mehmet Müezzinoviç, DİA, <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c31/c310343.pdf>) (Erişim Tarihi: 01.01.2017)

Türk Edebiyatında Meylî Mahlaslı Şairler³

Bu mahlası kullananlardan biri *Abdûlbâkî Meylî* (d.??-ö.1086/1675-76) Bosnalı'dır. Düzenli bir eğitim almış ve müderrislik yapmıştır. Meslek hayatında çeşitli olumsuzluklar yaşamış, kadı olmuştur. Şair, 1675-76'da vefat etmiştir (Aksoyak, 2014).

Bir diğeri Meylî Ali Çelebi'dir (d.??-ö.1068/1657-58). İstanbul'da dünyaya gelmiş, Divan-ı Sultanî kâtipliği görevinde bulunmuştur. Şair, hem başarılı bir nesir sanatçısı hem de hat sanatında yeteneklidir (Aksoyak, 2014b).

Meylî mahlasını kullanan şairlerden *Bayram-zâde Zekeriyya Efendi* (d.920/1514-ö.1001/1592) Ankaralı'dır. Babası Osmanlı'nın 21. Şeyhülislamı Bayram Efendi'dir. İyi bir eğitim alan Zekeriyya Efendi çeşitli medreselerde dersler vermiştir. Müderrislik unvanı olan şairin kadılık mesleğine intisap ettiği ve İstanbul kadılıklarında görev yaptığı tespit edilmektedir. Divan'ı, Şerh-i Hidâye adlı bir eseri, Hâşiye-i Sadrü'ş-Şerîa'sı, Tefsir-i Fatiha's, Ta'likât 'alâ Şerh-i Miftah, Hâşiye 'alâ Şerh-i Mevâkif, Hâşiye 'ale'd-Dürer, Talikât 'ale'l- Beyzâvî'den Arafa hâşiyesi gibi eserleri bulunan Zekeriyya Efendi'nin çeşitli kitaplara notlar düştüğü hakkında bilgi veren kaynaklarda kayıtlıdır (Tuğluk, 2013).

Meylî mahlasını kullanan şairlerden bir diğeri Şeyhülislam Ebussuud'un oğlu *Mehmed Çelebi*'dir (d.931/1524-25-ö.971/1563-64). İstanbul doğumludur. İyi bir eğitim almış ve çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. Daha sonra Şam kadısı olan Mehmed, 1560'ta bu görevinden azledilmiş ve Halep kadılığına atanmıştır. 1563-64'te bu görevdeyken vefat etmiştir. Mezarı Halep'te bulunan şairin eserleri hakkında bilgi yoktur (Kaplan ve Ekinci, 2014).

Koca Meylî, Aşçıbaşızâde Mehmed Meylî Çelebi (d.??-ö.1120-22/1708-11), İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Saraydan bir aşçıbaşının oğlu olması sebebiyle Aşçıbaşızade, 90 yaşından fazla yaşaması nedeniyle de Koca Meylî olarak adlandırılmıştır. Tezkirecilerden Salim ve Safayî onun vefat tarihini farklı kaydetmişlerdir. Sâlim onun h.1120'de, Safayî ise h.1122'de vefat ettiğini söyler. Tezkirelerde verilen şiir örnekleri dışında eserleri hakkında bilgi yoktur (Aksoyak, 2014).

Asıl adı Mustafa, lakabı *Kumsızade Meylî* Kayserili'dir (d.??-ö.1020 veya 1021/1611-1612 veya 1613). Şeyhülislam Ebussuud Efendi'den mülazım olduktan sonra kadılık ve defterdarlık yapmış olan Kumsızade, bir süre Mirliva'lık yapmış daha sonra kadılık görevine geri dönmüştür. Şairin özellikle muhammes ve müseddeslerinin halk arasında çok sevildiği kaynaklarda verilen bilgiler arasındadır (Köksal, 2013).

Bir başka Meylî mahlasını kullanan şair Lütfî Bey-zâde Mustafa'dır. Şairin doğum tarihi ve yeri belli değildir. Çeşitli kadılıklarda görev yaptı. Şairin Şakaiku'n-Nu'maniyye'ye zeyl yazdığını aktaran Nevizade Atayî, onun bir de Tezkiretü'ş-şuarâ'sı olduğunu belirtirse de bu iki eserin tamamlanmadığını da belirtir. Bu iki eserin günümüze ulaşan herhangi bir nüshası mevcut değildir (Kaplan, 2014).

³ Bu başlıkta verilen bilgiler aşağıda web adresi verilen Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi'nden aktarılmıştır. http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=arama_sonuc&genel_arama=s%C3%A2%C3%AE&p=161, Son Erişim Tarihi: 16.02.2017)

Meylî mahlasını kullanan şairlerden biri de Mehmed Meylî'dir ki bugün Kosova'da bulunan Novaberde'de dünyaya gelmiştir. Âşık Çelebi tezkiresinde adı geçtiğine göre şairin XVI. yüzyılda veya öncesinde yaşadığı ve yine Âşık Çelebi'ye göre bir hâmîsi olsa ünlü bir şair olabilecek kabileyettir. Özer Şenödeyici ve Ahmed Akdağ, Bosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi 2659 numarada "Meylî Divanı" başlığıyla kayıtlı eksik divanın Novaberdedeli Meylî'ye ait olduğu bilgisini aktarırlar (Özer Şenödeyici, 2014).

Bu mahlası kullanan şairlerden biri de Bursa'da dünyaya gelen, doğum ve ölüm tarihi bilinmeyen Meylî Çelebi'dir. Bezzazlık (manifaturacı) yapan Meylî Çelebi'nin Kör Meylî diye meşhur olduğu, bir gözünün kör, bir kolunun çolak ve ayağının sakat olduğu hem Gelibolulu Âlî ve Âşık Çelebi tezkirelerinde kayıtlıdır. Şairin eserleri hakkında bilgi yoktur (Kesik, 2014).

Mihaliç kasabası doğumlu Mustafa Meylî Çelebi olarak tanınan şairin asıl adı Mustafa'dır. Doğum tarihi belli olmayan şair 1001/1592-93 tarihinde vefat etmiştir. Eserleri hakkında bilgi bulunmayan şairin tezkirelerde bir matlama yer verilmiştir (Kesik, 2014).

Buraya kadar Meylî mahlasını kullanan kimi şairler hakkında bilgi verilmiştir. Bu şairlerden sadece biri Bosnalı'dır (Abdülbâkî Meylî Efendi) ve bizim bu çalışmaya konu ettiğimiz Mehmed Meylî Gurânî'nin bahsi geçen şair ile bir ilgisi bulunmamaktadır.

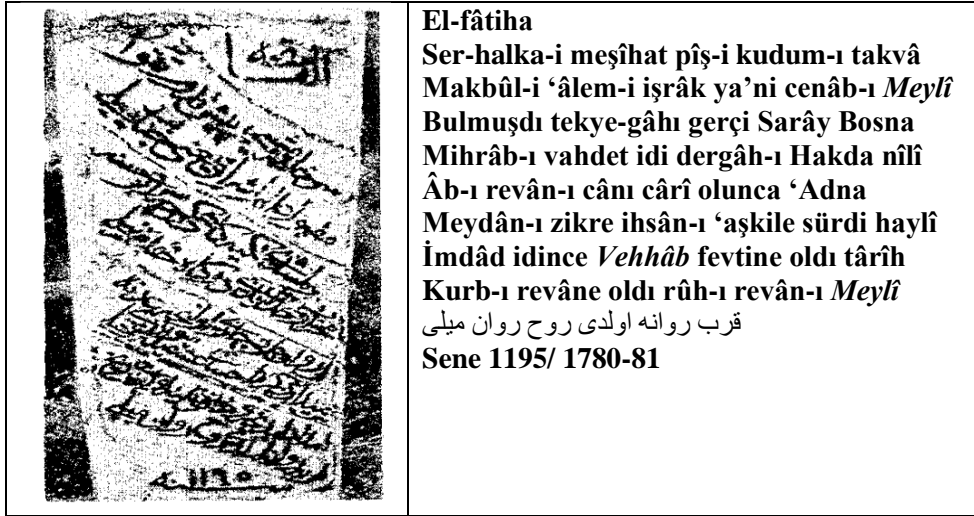
Mehmed Meylî Gurânî (1713-1780/81)

Samir Vildic'e göre asıl adı Mehmed Meylî Gurânî olan şair Saraybosna'da dünyaya gelmiştir. Ta'lik yazısını çok iyi kullanan hattat şairlerden biri olan Meylî aynı zamanda Kadirî şeyhi Salih oğlu Hacı Mehmed Efendi'ye intisap etmiş bir dervıştır. 1768'de Karabağ Savaşı'na Vezir Muhsinzâde Mehmed Paşa ile birlikte katılmıştır. Arapça ve Farsçaya hâkim olan Meylî'nin bu dillerde eserler verdiği bilgisi nakledilmekle birlikte bu eserlerden örnekler kaynaklarda bulunmamaktadır.⁴ Mula Mustafa Başeskiya, Meylî'den şu şekilde bahsetmektedir; "Meylî mahlasını kullanan Kurânî, itibarlı bir aileden gelen derviş, âlim ve bilgili, Bosna'da benzeri olmayan iyi bir şâirdir. O da yerliydi. Bekâr, ak sakallı, akıllı, hafızası iyi olan, iyi yetiştirilmiş ve bilgili biriydi. Ressamdı. Nihayet, Arapça gramerini bilmesine rağmen Arapça bilen biri olarak öne çıkmamıştır." (Kipay, 2015).

1697 yılında Avusturya ordusunun baskınıyla yerle bir olan Saraybosna'daki 103 camiden 101'i yıkılmış, ticari mekânlar ve evler büyük zarar görmüştür. Şehrin toparlanması çok zaman almış, Meylî ve onun gibi tarihçiler Saraybosna'da bulunan tarihî mekânların onarılma tarihlerini kaydetmişlerdir. (Nametak 2012: 40).

Müezzinoviç'in kayıtların göre Meylî, 1780-81 tarihinde Travnik'te vefat etmiştir. Dolac'ta olan İbrahim Dede Türbesi'nin yanında defnedilmiştir. Meylî'nin mezar taşı kitabesi Vehab mahlasını kullanan Vehbî tarafından yazılmıştır. Meylî'nin mezar taşı ve vefatı hakkındaki manzume aşağıdaki kitabede kayıtlıdır:

⁴ Daha geniş bilgi için bk. Ebru Kipay, <http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7335> (Son Erişim Tarihi: 21.01.2017)

Fotograf: Meylî'nin Mezâr Taşı Kitabesi

Meylî'nin Eserleri

Meylî'nin, Fehim Nametak tarafından bilim dünyasına tanıtılan müellif hattı iki mecmuası vardır. Bu mecmuada şairin gençliğinde yazdığı, lirik ve tasavvufî şiirleri bulunmaktadır (Nametak 2012: 39). Mecmuadaki şiirler Lamija Hadžiosmanovic ve Salik Trako tarafından 1989'da yayımlanmıştır.⁵ Ayrıca Meylî'nin bu mecmualardaki şiirlerini tanıtan bir de makale yayımlanmıştır.⁶

Tezkirelerde hakkında bilgi verilmeyen Meylî'nin yukarıda bahsedilen mecmualar ve tabiatıyla Müezzinoviç'in naklettiği tarih manzumeleri dışında bir divanı bulunup bulunmadığı henüz tespit olunamamıştır. Tarih manzumelerindeki ustalığı, onun bir divanı olduğunu/olabileceğini düşündürmektedir.

Meylî'nin Tarih Manzumeleri⁷

Müezzinoviç eserinde Meylî'nin 40'tan fazla tarih manzumesine yer vermiştir. Bunlardan sadece “Sinan Tekkesi'nin yanındaki Şeyh Hacı Muhammed'in mezar kitabesi” başlıklı tarih manzumesi Meylî'nin Emin adındaki bir başka şairle ortak yazdığı mezar kitabesidir. Aşağıda Meylî'nin cami ve çeşmelerdeki kitabeler başta olmak üzere cami hazirelerindeki mezar kitabelerine yazdığı tarih manzumelerinin kime ve nereye ait olduğu sıralanmıştır.

⁵ Hadžiosmanović L ve Trako S (1989) *Mehmed Mejlija Guranija Izbor iz poezije*, Sarajevo.

⁶ Gazić, L. ve Trako, S. (1990) “Medžmua Sarajevskog Pjesnika Mehmeda Mejlije Guranije”, Anali Gazi Husrev-begove biblioteke, S. XV.XVI, Sarajevo: 105-130.

⁷ Bu bölümde yer alan bilgiler Müezzinoviç'in bu çalışmaya konu kitabından aktarılmıştır. Boşnakça verilen bu bilgilerin Türkçeye çevirisini yapan Nadira Žunić'e teşekkür ederim.

Camilerdeki kitabeler:

Duracık Hacı Ahmed Camii (Sagrci Mahallesi) 1166 (1752/53)

Tokmo Hacı (Piruše“de) 1177 (1763)

Hasan Pehlivan Camii 1177 (1763)

Hace Kemaluddin Camii (Çemaluşa'da) 1180 (1766).

Çeşmelerdeki kitabeler:

Hrvatın'de kaynak onarımı 1178 (1764/65)

Hünkâr köprüsündeki çeşmede 1184 (1770/71)

Alifakovac'daki çeşmede 1194 (1780/81) ve

Hünkâr Köprüsü'ndeki diğer çeşmedeki kitabe 1195(1780)

Cumişiç Medresesi'ndeki (Drvenija) kitabe 1189 (1775)

Yağcızade Mahallesi'ndeki Smail Bey Cenetiç'e ait konağın inşaatı hakkındaki kitabe 1170 (1756) ve Salih Ağa Paşiç'in evinin inşaatı hakkındaki kitabe 1173 (1759/60)

Meyli'nin geri kalan manzum tarihleri kimi mezarlıklarda ve hazirelerde bulunan mezar kitabelerinde bulunmaktadır:

Hanbina Carina'daki Mehmet Bey Cenetiç'in mezar kitabesi 1159(1746)

Ferhadiya Camii haziresindeki Bosna Ağası, Çelebi Ağa'nın mezar kitabesi 1159(1746)

Hanbina Carina'daki Ahmed Ağa Cenetiç'in mezar kitabesi 1161 (1748)

Hünkâr Camii haziresindeki Kethüda Hüseyin Ağa'nın mezar kitabesi 1167 (1753/54)

Alifakovac'taki Mustafa Beyin mezar kitabesi 1170 (1756)

Eski Kalın Hacı Alija Camii haziresindeki Mehmed Ağa'nın mezar kitabesi 1171 (1757)

Mlini'deki Küçük Kâtip Camii haziresindeki Hacı Ahmed Ağa'nın mezar kitabesi 1171 (1757)

Hünkâr Camii haziresindeki Naila'nın mezar kitabesi 1171 (1757)

Alifakovac'taki Molla Süleyman'ın mezar kitabesi 1174 (1760)

Hanbina Carina'daki Mir Salih Cenetiç'in mezar kitabesi 1176 (1762)

Atmeydanı'ndaki Bakır Baba Camii haziresindeki Molla Zülfikâr'ın mezar kitabesi 1176 (1762)

Vekilharç Camii haziresindeki Atiye Moriç'in mezar kitabesi 1176 (1762)

Gornya Çemaluşa'daki Yağcıç Camii haziresindeki Kâtip Muhammed Efendi'nin mezar kitabesi 1177 (1763)

Kalın Hacı Aliya Camii haziresindeki Jiga Hacı Mustafa'nın mezar kitabesi 1178 (1764)

Hacı Mustafâ Tabak'ın mezar kitabesi 1181 (1767)

Ferhadiya Camii haziresindeki Serturnacı Ali Ağa'nın mezar kitabesi 1182 (1768)

Kovaçi Mezarlığı'ndaki Mustafa Sabura'nın mezar kitabesi 1183 (1769)

- Alifakovac Mezarlığı'ndaki Bihaç Ağası, Receb Ağa'nın mezar kitabesi 1184 (1770)
 Alifakovac Mezarlığı'ndaki Kadı Yusuf Efendi'nin mezar kitabesi 1184 (1770)
 Buzacı Camii haziresindeki Hacı Ahmed Muzaferiya'nın mezar kitabesi 1186 (1772)
 Eski Bakır Baba Camii haziresindeki Abdullah Efendi Kantamiriya'nın mezar kitabesi 1188 (1774)
 Bakır Baba Camii haziresindeki hafız Mustafa Mostıç'ın mezar kitabesi 1188 (1774)
 Yahya Paşa Camii haziresindeki Ali Efendi Çurçıç'ın mezar kitabesi 1189 (1775)
 Vekilharç Camii haziresindeki Süleyman Efendi Kureviya'nın mezar kitabesi 1190 (1776)
 Sinan Tekkesi'nin yanındaki Şeyh Hacı Muhammed'in mezar kitabesi 1191 (1777)
 Hanbina Carina'daki İsmail Bey Cenetıç'ın mezar kitabesi 1191 (1777)
 Muhammed Yahya Efendiç'ın mezar kitabesi 1194/1780-81

Şairin tercih ettiği tarih düşürme usulleri

Meylî elimizdeki tarih manzumelerinde genellikle tam tarih usulünü benimsemiştir. Bununla birlikte şairin ta'miyeli⁸; harf-i cevher-dâr/mücevher/menkut/mucem⁹ tarihler de tercih ettiğini tespit ediyoruz. Şair tarih manzumelerini “kıt'a ve nazım” nazım şekliyle yazmıştır. Ayrıca gazel tarzında söylediği tarih manzumeleri de vardır.

Vezin

Meylî'nin vezin meselesinde genellikle başarılı olduğunu, tarih mısralarında ise tarihi tutturmak amacıyla vezinden taviz verdiğini söyleyebiliriz.

Metin Tertibinde Dikkat Edilen Hususlar

“Ebcette imlâ olmaz” fehvasınca müellifin kimi tarih manzumelerinde farklı tasarruflara gittiğini söyleyebiliriz. Bu nedenle “Bey”, “Beg, Big” olabiliyor. “Hoca” ve Molla” kelimelerinin hâce veya monlâ”; “Hacı” kelimesi ise “Hâcı veya haccı” gibi değişik telaffuz ve imlaları olabilmektedir.

Metinde Müezzinoviç'in okuduğu şekliyle meydana gelen kimi vezin problemlerini aşabilmek için metin tamiri yoluna gidilmiş ve alternatif teklifler sunulmuştur.

Meylî, tarih mısralarında genellikle vezni tutturmuştur. Bununla birlikte eğer Meylî'nin düşürdüğü tarih mısraı her hangi bir vezne uymamışsa, onu öylece vezinsiz bırakmıştır.

Aktarım yapılırken transkripsiyon harfleri tercih edilmemiş, tarihi veren mısra Arap harfleriyle aktarılmıştır.

Metinde Müezzinoviç kitabı esas alındığı için kitabın cildi ve sayfa numarası eklenmiştir.

⁸ Tarih beytinden katılmalar yahut çıkarmalar yapılarak elde edilen tarih.

⁹ Yalnızca tarih mısrandaki noktalı harflerin hesaplanmasıyla elde edilen tarih.

METİN

Hünkâr Camii'nin yanındaki Kethüda Hüseyin Ağa'nın mezar kitabesi

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün
 Ey dirîgâ yine bir zât-ı mekârim-hasletüñ
 Gül-sitân-ı 'ömrüni bâd-ı ecel itdi tebâh
 Kethudâ vâlî-i Bosne Hüsey(i)n Ağa be-nâm
 Terk-i dünyâ eyleyüp bekâya itdi rû-be-râh
 Hak te'âlâ cürm ü 'isyânın 'afv ide¹⁰
 Hem şefâ'at eyleye 'ukbâda ...¹¹
 Harf-i cevher-dâr ile *Meylî* didi târîhini
 Kethudâ Beg eylesün firdevsi Yâ Rab cilve-gâh
 كتخدا بك ايلسون فردوسى يا رب جلوه كاه

(1167/1753-54) / (C.I, s. 31)

Hünkâr Köprüsü'ndeki çeşme kitabesi

*mef'ûlü mefâ'îlün fe'ûlün*¹²
 Hâcî 'Ömer ol sâhib-himem kim
 Hayrâtı cârî su gibi yer yer
 Ez-cümle bu nev-âb-ı hayâtı
 İcrâya vâfir sarf eyledi zer
 Tâ menba'dan yapı mücedded
 Hak vire ecrin der-rûz-ı mahşer¹³
 'Atşâne *Mîlî*¹⁴ târîhi söyler
 Bu çeşmeden al iç âb-ı kevser
 بو چشمه دن ال ایچ اب كوثر

(1184/1770-71) / (C.I, s. 42)

¹⁰ Vezin kusurludur.¹¹ Mısra eksik bırakılmıştır.¹² Fehim Nametak'a göre "Hacı Ömer Jetitza'nın hayratı olan su yolu ve çeşmenin onarımının" kaleme alındığı bu manzume bu konudaki tek tarihî kaynak olma özelliğini taşımaktadır (bk. Nametak, *age*, s. 40).¹³ Vezin kusurludur.¹⁴ Vezin zaruretiyle Meylî, Mîlî şeklinde okunmuştur.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Sâhibü'l-hayrât fahru'l-eshiyâ Hâcî 'Ömer
 Yapdı bu nev-çeşmeyi tâ kim kala bir hûb-eser
 Didiler tahsîn birle *Meylîyâ* târihini
 Eyledi bu çeşmeyi tecdîd el-hâcc-ı 'Ömer
 ایلدی بو چشمه‌یی تجدید الحاج عمر

(1195/1782-83) / (C.I, s.43)

Yahya Paşa Camii'nin Yanındaki Ali Efendi Çurçığ'ın Mezar Kitabesi

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
El-fâtiha
 'Alî Efendi ki ol eşref-i kuzât-ı kirâm
 Koyup bu mansıb-ı fânî[yi] itdi 'azm-i bekâ
 'Aceb mi itmese rağbet bu câh-ı fânîye
 Cenâb-ı Hak aña te'yîd eyledi ibkâ
 Şefî'i rûz-ı cezâda ola habîbu'llâh
 Karîn-i 'afv ide cürm ü hatâsı Mevlâ
 Vefâtı sâline *Meyli* didi bu târihi
 'Alî Efendiye huld oldı mesken ü Me'vâ
 علی افندی یه خلد اولدی مسکن و معوا

Sene 1189/1775-76 / (C.I, s.77)

Alifakovac'taki Mustafa Beyin Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Mustafâ Beg eyledi 'ukbâya hayfâ irtihâl
 Mesken ü me'vâsını Mevlâ mu'allâ eyleye
 Medd-i âhile didüm târih-i fevtin *Meylîyâ*
 Mustafâ Big cennet-i firdevsi me'vâ eyleye
 مصطفى بك جنت فردوسی مأوی ایلیه

Sene 1170/1756-57 / (C.I, s. 93)

Alifakovac'taki Molla Süleyman'ın Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Monlâ Süleymân hayf eyledi 'azîm (عزيم)-i bekâ
Hazret-i Hak kabrini ravza-i cennet ide âh
Çıkdı biri *Meylîyâ* söyledi târîhini
Mollâ Süleymânı Hak vâsıl-ı rahmet ide
ملا سليمانى حق واصل رحمت ايدده

Sene 1174/1760 / (C.I, s. 94)

Alifakovac Mezarlığı'ndaki Bihaç Ağası Receb Ağa'nın Mezar Kitabesi

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Âb-ı rûy-ı ağavât-ı Bihaç
Receb Ağa-yı şecâ'at-'unvân
Semt-i İstanbul'a 'azm itmişiken
'Ömri buldı bu mahalde pâyân
Bildî dünyâyı degil cây-ı huzûr
Sefer-i âhirete oldı revân
Harf-i mu'cemile didüm târîhin
Receb Ağaya ola nasîb bâb-ı cinân
رجب اغايه اوله نصيب باب جنان

Sene 1184/1770-71 / (C.I, s. 96)

Alifakovac Mezarlığı'ndaki Kadı Yusuf Efendi'nin mezar kitabesi

mef'ûlü fâ'ilâtü mef'ûlü fâ'ilün
Yûsuf Efendi ibn-i Muhammed Emîn hayf
Dâr-ı fenâdan âhirete kıldı intikâl
Meylî vefâtı sâline târîh idüp didi
Yûsuf Efendi eyledi 'ukbâya irtihâl
يوسف افندى ايلدى عقبايه ارتحال

Sene 1184//1770-71 / (C.I, s. 97)

Muhammed Yahya Efendiç'in Mezar Kitabesi

mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
 Ser-defter-i mevâlî Yahyâ Efendi-zâde
 Tesbîl idüp bu âbî 'atşâne itdi revâ
 Bu hayrâtı kıldı ecru'llah o zât-ı vâlâ
 Ferzend-i rûhı için itdi sevâbın ihdâ
 Makbûl ola bu hayrı dergâh-ı Kibriyâda
 Şâd ola bu eserden rûh-ı 'azîz-i Monlâ
 Târîhi yek kılmadan düşdi bu gûne *Meylî*
 Monla Efendi kıldı 'aynü'l-mâ' icrâ

منلا افندی قلدى عين الما اجرا

1194/1780-81 / (C.I, s.126)

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
 Didüm gûş eyleyince irtihâlin *Meylîyâ* târîh
 'Ulûmuñ ma'deni Müftî Efendi göçdi dünyâdan

علومك معدنى مفتى افندی كوچدى دنيادان

Sene 1177 /1763-64 / (C.I, s.138)

Kovaçi Mezarlığı'ndaki Mustafa Sabura'nın Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Hayf Gurgânî Sabûre-zâde Hâcî Mustafâ
 Terk-i bu dâr-ı fenâ cây-ı huzûr olmadığın
 Eyledi râhat-sarây-ı rahmet-i Mevlâyı câ
 Hak te'âlâ cürm ü 'isyânın karîn-i 'afv ide
 Rûz-ı mahşerde şefi'i ola fahru'l-enbiyâ
 İrtihâlin gûş idüp *Meylî* didi târîhini
 Cennet-i firdevse nâ'il ola Hâcî Mustafâ

جنت فردوسه نائل اوله حاجى مصطفى

Sene 1183 / 1769-70 / (C.I, s.139)

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Yoğidi misli zemânında zühd ü takvâda
'Aceb mi eylese Mevlâ makâmını cennet
Ne çâre gitdi cihândan hemân du'â idelüm
Revân-ı pâkine Allâh eyleye rahmet
Biri gelüp didi târîh-i fevtini *Meylî*
Hasan Efendimiz 'ukbâya eyledi rihlet

حسن افنديمىز عقبابه ايلدى رحلت

Sene 1192 / 1778-79 / (C.I, s.140)

Hanbina Carina'daki Mehmet Bey Cenetiç'in mezar kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Ey dirîgâ kim esüp bâd-ı ecel
Bir güli kopardı nahl-i cândan
Ya'ni Cennet-zâde İsmâ'îl Begüñ
Gonce-veş bir oğlı var idi Hasan
'Ömrine doymadı kıldı irtihâl
Bâkîsin ide mu'ammer zü'l-minen? (ذوالمنن)

Kıl du'â *Meylî* yazup târîhini
Cenneti itsün Muhammed Beg vatan

جنتى اتسون محمد بك وطن

1159/1746-47 / (C.I, s.161)

Hanbina Carina'daki Ahmed Ağa Cenetiç'in Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Ey dirîgâ Ahmed Ağa Cennetî
Eyledi dünyâ-yı fânîden hırâm
Hüznile evlâd u etbâ'uñ koyup
'Azm-i 'ukbâ eyledi ol nîk-nâm
Böyle mebzûlü'n-na'im bir hânedân
Şehrimizde kalmadı hâlâ kelâm
Hak Te'âlâ kabrini pür-nûr ide

Hem şefâ'at eyleye fahru'l-enâm
 Didiler târîh-i fevtin *Meylîyâ*
 Ola Cennet-zâdeye cennet makâm

اوله جنت زادهيه جنت مقام

Sene 1161/1748-49 / (C.I, s.162)

Hanbina Carina'daki Mir Salih Cenetiç'in Mezar Kitabesi

Âh mine'l-mevt
mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
 Vezân oldı yine bâd-ı ecel bu gülşen-i dehre
 Düşürdi hâke ...¹⁵ hâlî eyledi ifnâ
 Ki ya'nî Mîr Sâlih bîn Cennet-zâde 'Osmân Beg
 Fenâ gül-zârımı terk idüp oldı 'âzım-ı 'ukbâ
 Didüm gûş eyleyince irtihâlin *Meylîyâ* târîh
 Serây-ı cenneti Sâlih Bege mesken ide Mevlâ

سرای جنتی صالح بکه مسکن ایده مولی

Sene 1176 / 1762-63 / (C.I, s.163)

Hanbina Carina'daki İsmail Bey Cenetiç'in Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Ey dirîgâ Cennetî-zâde o zât-ı muhterem
 'Azm-i 'ukbâ itdi terk idüp bu dâr-ı mihneti
 Sî sene kâ'im-makâm oldı vilâyet Bosne'ye
 Çekmedi bir kimse şehr içre yüzünden zahmeti
 Rûhını müstağrak-ı deryâ-yı gufrân ide Hak
 Mûnis-i kabr eyleye aña sürûş-ı rahmeti
 Medd-i âhile didüm târîh-i fevtin *Meylîyâ*
 Eyledi İsmâ'îl Beg Me'vâ Serây-ı cenneti

ایلدی اسمعیل بک مأوای سرای جنتی

Sene 1191/1777-78 / (C.I, s.164)

¹⁵ Metinde boş bırakılmıştır.

Hâce Kemaluddin Camii (Çemaluşa'da) Kitabesi

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
İftihâru'l-vüzerâ hazret-i destûr-ı celîl
Sâhibü'l-hayr âsaf-ı hüsn-i bî-misl ü 'adîl
Sıhr-i sultân-ı cihân ya'nî Muhammed Pâşâ
Eylemiş mâlını hayrât-i meberrâta sebîl
Câmi'-i muhteriki hâce Kemâlû'd-dîni
Yeñiden eyledi Lillah binâ vü tekmîl
Düşdi yek mısra'-ı zîbâ ile *Meylî* târîh
Bârekallâh 'aceb câmi'-i bî-misl ü 'adîl
بارك الله عجب جامع بي مثل و عدیل

(1180/1766-67) / (C.I, s.185)

Sinan Tekkesi'nin Yanındaki Şeyh Hacı Muhammed'in Mezar Kitabesi

El-fâtiha
fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün
Mürşid-i seccâde-pîrây-ı sülûk
Pîşvây-ı zümre-i ehl-i yakîn
'Ârif-i sırr-ı şu'ûnât u zuhûr
Kâdirîler şeyhi ol zât-ı güzîn
Cân virüp şevk-i cemâlullâh ile
Mak'ad-ı sıdka geçüp oldı mekîn
İştirâken didiler târîhini
Bende-i dergâh *Meylî* vü *Emîn*
Ref'-i engüşt-i şehâdet eyleyüp
Göçdi yâ Hayy didi Şeyhü'l-kâmilîn
کوچدی یا حی دیدی شیخ الکاملین

Sene 1191/1777 / (C.I, s.251)

Mlini'deki Küçük Kâtip Camii'nin Yanındaki Hacı Ahmed Ağa'nın Mezar Taşı Kitabesi

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün
Hâcî Ahmed eyledi 'ukbâya hayfâ irtihâl
Ravza-i Rıdvân makâmı vü enîsi hûr ola

Zümre-i tüccârdan bu merd sâhib-hayr idi
 ...¹⁶ ecr-i cezîl o da me'cûr ola
 Hasbete'n-lillâh [ib]nâ¹⁷ [eyledi]¹⁸ bu mektebi
 Hayr-ı kesbile İlâhî ol dahı mebrûr ola
 Hak te'âlâ rûhını müstağrak-ı gufrân ide
 Cürm ü 'isyân 'afv olup mağfûr ola¹⁹
 Geldi bir dâ'î didi târîh-i fevtin *Meylîyâ*
 Merkadi bu Hâcî Ahmedüñ pür-nûr ola
 مرقدی بو حاجی احمدک پر نور اوله

1171/1757-58 / (C.I, s.259)

Hünkâr Camii'nin Yanındaki Naila'nın Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Duhter-i pâkize-tıynet sulb-i âsefden gelüp
 Makdeminden oldı envâ'-ı meserret hâsıla
 Nâgehân bir sarsar-ı bâd-ı fenâ oldı be-dîd
 Ol gül-i nev gül-şen-i cinâna oldı vâsıla
 Fevtine sıdk u hulûs ile didüm târîhini
 Kasr-ı Firdevse ola yâ Rab Nâ'il Big ile
 قصر فردسه اوله يا رب نائل بك ايله

1171/1757 / (C.I, s.259)

Vekilharç Camii'nin Yanındaki Atiye Moriç'in Mezar Kitabesi

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
 Duhter-i Sâliha-i Moro Muhammed Çelebi
 Hayf kim tâze iken âhirete oldı revân
 Geldi ta'zîmen anuñ koltuğuna girdi vebâ
 Kaldırup eyleye tâ 'izzet ile 'azm-i cinân
 İrtihâlin işidüp *Meylî* didi târîhin

¹⁶ Noktalı kısım metinde boş bırakılmıştır.

¹⁷ "Binâ" şeklinde yazılan kelime vezin icabı "ibnâ" okunmuştur.

¹⁸ "idi" şeklinde yazılan kelime vezin icabı "eyledi" şeklinde düzeltilmiştir.

¹⁹ Mısra eksik bırakılmış olduğundan vezin kusurludur.

Mahfel-i kurb ola rûh-ı 'Atiye şâyân

محفل قرب اوله روح عطيه شایان

Sene 1176/1762 / (C.I, s.342)

Vekilharç Camii'nin Yanındaki Süleyman Efendi Kureviya'nın Mezar Kitabesi

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Kurevî-zâde Süleymân Efendi hayfâ

Gitdi dünyâdan idüp 'azm-i serây-ı 'ukbâ

İtmedi mansıb-ı fânîye anuñçün rağbet

Ki Süleymân'a dahı kalmadı bu câh-ı fenâ

'Ömrini 'ilm ü hüner nahvına hep sarf itdi

Umarım rahmet ola mahşerde sezâ

İrtihâlin işidüp *Meylî* didi târîhini

Kurevî-zâde Efendi ide huldı me'vâ

قروی زاده افندی ایده خلدی مأوا

Sene 1190/1776-77 / (C.I, s.343)

Cumişç Medresesi'ndeki (Drvenija) Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Matla'-ı şems-i ma'ârifdür bu zîbâ medrese

Nûr-pâş-ı ma'rifet olsa n'ola pîş ü pese

Bunda tahsîl olunur envâ'-ı 'ilm ü ma'rifet

Sarf u nahv u fikh u tefsîr ü hadîs ü hendese

Hazret-i Hak haşre dek ma'mûr u âbâd eyleye

Bu du'âyı eylemek lâzımdur el-hak herkese

Meylîyâ tahsîn birle didiler târîhini

Mecma'-ı erbâb-ı 'ilm oldı bu ra'nâ medrese

مجمع ارباب علم اولدی بو رعنا مدرسه

Sene 1189/1775-76 / (C.I, s.349)

Atmeydanı'ndaki Bakır Baba Camii'nin Yanındaki Molla Zülfikar'ın Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ten gılâfindan çıkınca rûh-ı Monlâ Zü'l-fikâr

Eyledi gülşen-serây-ı cenneti dâru'l-karâr

‘İlm tahsîlinde gitmekle cihândan umarım
 Mülhak-ı saff-ı şehîdân ide anı Kird-gâr
 Harf-i cevherdâr ile *Meylî* didi târîhini
 Kıldı âh ‘azm-i bekâ cân-ı ‘azîz-i Zü’l-fikâr
 قلدى اه عزم بقا جان عزيز ذوالفقار

Sene 1176/1762-63 / (C.I, s.354)

Eski Bakır Baba Camii’nin Yanındaki Abdullah Efendi Kantamiriya’nın Mezar Kitabesi

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün
 Kantemîrî-zâde hayfâ kim o üstâd-ı be-nâm
 Terk idüp dünyâyı oldı ‘âzım-ı dârü’s-selâm
 Nüşa-i zâtında mecmû’ idi envâ’-ı ‘ulûm
 Fıkh u tefsîri hadîs ü sakk-i âdâb-ı kelâm
 ‘Ömrini sarf eyledi tedrîs-i ‘ilm ü fazlile
 Mağfîret itmez mi mahşer(de) anı Rabbu’l-enâm
 Merhamet idüp bu sinn ü sâl ile aña Hudâ
 Câ-y-gâhın sâye-i ‘arş eyleye rûz u kıyâm
 Medd-i âhile didüm târîh-i fevtin *Meylîyâ*
 Kıldı ‘Abdullah Efendi dâr-ı firdevsi makâm
 قلدى عبدالله افندى دار فردوسى مقام

Sene 1188/1774 / (C.I, s.356)

Bakır Baba Camii’nin Yanındaki Hafız Mustafa Mostıç’in Mezar Kitabesi

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün
 Âh kim ol gonce-i nevreste-i bâğ-ı vefâ
 Kantemîrînün hafidi ya’nî Monlâ Mustafâ
 Nev-civân iken cihânı bildi fânî itdigin
 Cân atup şevkile itdi ‘azm-i gülşen-i bekâ
 Kabrini envâr-ı Kur’ânile pür-nûr ide Hak
 Hem şefâ’at eyleye aña habîb-i Kibriyâ
 el-fâtiha

Cevherîn-i harfile *Meylî* didi târîhini
Uçdı bu demde cinâna rûh-ı Hâfız Mustafâ
اوچدی بو دمده جنانه روح حافظ مسطفی

Sene 1188/1774-75 / (C.I, s.357)

Buzacı Camii'nin Yanındaki Hacı Ahmed Muzaferiya'nın Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Ey dirîgâ kim Muzaffer-zâde Ahmedüñ
Eyledi bâd-ı ecel gülzâr-ı 'ömrini tebâh
Rûz-ı mahşerde şefî'î ola fahrü'l-mürselîn
Kabrini ide münevver nûr-ı ezkâr-ı ilâh
İrtihâlin gûş idüp *Meylî* didi târîhini
Hâcî Ahmed cennet-i firdevs kılsun câ-penâh
حاجی احمد جنت فردوس قلسون چاپناه

Sene 1186/1772-73 / (C.I, s.379)

Gornya Çemaluşa'daki Yağcıç Camii'nin Yanındaki Kâtip Muhammed Efendi'nin Mezar Kitabesi

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Hay(ı)f Muhammed Efendi o fahr-ı küttâb
Bekâ serâyına dünyâdan eyledi rihlet
Sicill-i 'ömrini hatmile eyledi imzâ
İdince mahkeme-i kurb-ı Hakk anı da'vet
Ümîd-i ...²⁰ necât-ı cenâb-ı Mevlâdan
Enîs-i kabri ola hûr u meskeni cennet
Didüm vefâtına nâ-çâr Meylîyâ târîh
Revân-i pâk Muhammed Efendiye rahmet
روان پاک محمد افندی به رحمت

Sene 1176 /1762-63 / (C.I, s.396)

²⁰ Noktalı kısımda iki hece eksik bırakılmıştır.

Yağcızade Mahallesi'ndeki İsmail Bey Cenetiç'e Ait Konağın İnşaatı Hakkındaki Kitabe

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün
 Te'âlâllah zihî beyt-i ferahbahş (u) neşât-efzâ
 Hoşâ nev-tarh-ı ra'nâ cây-ı bî-mânend (ü) bî-hemtâ
 Cenâb-ı ibn-i Cennet-zâde İsmâ'îl Beg ya'nî
 Se'âdetle bu beyt-i dil-güşâyı eyledi ibnâ
 Zihî kâşâne kim resm-i dil-âvîzin görenler dir
 Serây-ı cennet-i firdevsden bir kıt'adur gûyâ
 Lisân-ı hâlile her rûzımı bâd-ı sabâyâ dir
 Gel ey âvâre işte saña lâyık mesken ü me'vâ
 İçinde zevk ide evlâd ahibbâyile bânîsi
 Olup dâru'n-na'im ma'mûr ola durdukça bu dünyâ
 Didi itmâmı sâlinde aña *Meylî* bu târîhi
 Kılup²¹ İsmâ'îl Beg ihyâ bu kasr-ı dil-güşâ²²
 قلوب اسمعيل بك احيا بو قصرى دلکشنا

Sene 1170/1756-57 / (C.I, s.397)

Ferhadiya Camii'nin Yanındaki Bosna Ağası, Çelebi Ağa'nın Mezar Kitabesi

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün
 Ey dirîgâ Çelebî mekârim-haslet
 Terk-i cân itdi olup 'âzım-ı kurb-ı rüchân
 Bosne ağası iken mansıb-ı fânî koyup
 Oldı te'yîd ile tevcîh aña câh-ı cinân
 Çok²³ yazmışdı 'âlemde
 'Ömri tahrîr ü kırâ'etle güzer itdi hemân
 Yazdığı nüsha-i şifâ maraz-ı 'isyâna
 Sebeb-i mağfiret olmaz mı bu hayrât-ı hisân
 Gel du'â eyleyelüm çünkü du'âdur maksûd
 Eyleye Hakk anı müstağrak-ı bahr-ı gufrân
 Rûz-ı mahşerde şefî'i ola fahr-ı 'âlem
 Mesken-i bâğ-ı cinân ola refîki îmân

²¹ Metinde "Kıldı" yazılan kelime vezne uymadığından "Kılup" şeklinde okunmuştur.

²² Vezin problemlidir.

²³ Noktalı kısım metinde boş bırakılmıştır.

Meylîyâ yazdı du'â birle kalem târîhin
Ûrnacıbaşınıñ 'Adn ide makâmın Sübhân
طورناجی باشینک عدن ایده مقامن سبحان

Sene 1159/1746-47 / (C.I, s.414)

Rûhına el-fâtiha

Ferhadiya Camii'nin Yanındaki Serturnacı Ali Ağa'nın Mezar Kitabesi

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
El-fâtiha
Ser-turnayî kâtib-i dîvân
'Alî Ağa semi şîr-i Hudâ
Bosne ağası iken eyler âh
'Azm-i gülşen-serây-ı bâğ-ı bekâ
Cevherîn harfile didüm târîh
Kabr-i ağayı münevver ide Mevlâ
قبر اغایی منور ایده مولا

1182/1768-69 (C.I, s.416)

Hrvatın'de Çeşme Tamiri Hakkındaki Kitabe

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Ser-hayl-i Serdengeçdiyân ol sâhib-i hayr-ı cemîl
Hâcı Muhammed ya'nî kim ağa-yı bî-misl ü 'adîl
Kıldı muvaffak anı Hak yaptı nice hayr-ı hasen
Ez-cümle şimdi bu eser gufrânına oldu delîl
Bozulmuşiken Hırvatın suyun mücedded yapıdırup
Yer yer akıtdı çeşmeler mânend-i 'ayn-ı selsebîl
Bu hayr cârîdür bu mâ' iç eyle bânîye du'â
Tâ kim vire aña Hudâ 'ömr-i tavîl ecr-i cezîl
Geldi bir 'ârif *Meylîyâ* târîh-i itmâmın didi
Al iç bu zîbâ çeşmeden 'ayn-ı hayât oldu sebil
آل ایچ بو زیبا چشمه دن عین حیات اولدی سبیل

1178/1764-65 (C.I, s.425)

Hacı Mustafa Tabak'ın Mezar Kitabesi

fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl
 Debâğ oğlı sâhib-hulûs u vefâ
 Göçüp gitdi fânî cihânı koyup
 İde kasr-ı 'Adnı makâmın Hudâ
 Bu târîhi didi *Milî* fevtina
 Sezâ-vâr-ı rahmet ola Mustafâ
 سزاوار رحمت اولاً مصطفا

Sene 1181/1767 / (C.I, s.448)

Tokmo Hacı (Piruşe'de) Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Mefhar-i tüccâr sâhibü'l-hayr el-hâc 'Ömer
 Hasbeten-lillâh yapdı böyle bir 'âlî eser
 “²⁴انما يعمر“ kelâmı kalbine itdi vuzûh
 İtdi bu câmi'i ibnâ o memdûhu's-siyer
Meylîyâ yazdı bu vechile kalem târîhini
 Kıldı bu nev-câmi'i itmâm el-hâc 'Ömer
 قيلدى بو نوجامعى اتمام الحاج عمر

1177/1763-64 / (C.I, s.462)

Hasan Pehlivan Camii Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Fahr-ı Serdengeçdiyân el-hâc 'Abdullâh Ağa
 Fi sebîl'ullâh bu nev-câmi'i itdi binâ
 Dergeh-i Mevlâda makbûl ola bu hayr-ı hasen
 'Afv-ı gufrânına bâ'is eyleye anı Hudâ
 Harf-i menkût ile *Meylî* yazdı târîhini²⁵
 Câmi'i Allah binâ kıldı 'Abdullâh Ağa
 جامعى الله بنا قلدى عبد الله اغا

Sene 1177/1763-64 / (C.I, s.484)

²⁴ “Allah'ın mescitlerini, yalnızca Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayanlar onarabilir.” (Tevbe, 18).

²⁵ Vezin kusurludur.

Duracak Hacı Ahmed Camii (Sagrci Mahallesi) Kitabesi

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
 Semiyy-i fahr-ı 'âlem Hazret-i Pâşâ-yı bî-hemtâ
 Vezîr-i pür-kerem 'âlî-himem destûr-ı âsef-râ
 Diyâr-ı Bosne'ye vâlî olunca 'izz ü devletlü
 Gönüller yaptı ibnâ eyledi hayrât-ı lâ-yuhsa
 Husûsan şimdi bir hayra muvaffak kıldı anı Hak
 Görenler dir zihî tevfik-i lutf-ı Hazret-i Mevlâ
 İdüp sarf-ı himem şehri Sarây'da yaptı câmi'
 Ne yapmış böyle bir bânî ne görmüş misli dünyâ
 Ne câmi' kıt'a-i makbûle-i firdevs-i a'lâdur
 Sezâ ferrâş olsa sâkinân-ı 'âlem-i bâlâ
 Hudâ bânî-i zî-şânın cihânda ber-devâm itsün
 Esâs-ı devleti rediy fenâyı görmeye aslâ
 Temâşâ eyleyüp resmin didi târîhini *Meylî*
 Ne nâzik ma'bed-i bâlâ misâl-i mescid-i Aksâ

نه نازك معبد بالا مثال مسجد اقسى

Sene 1166/1752-53 / (C.I, s.496)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
 İntikâl eyledi 'ukbâya Muhammed Ağa
 Meskeni cennet enisi ola gilmânıla hûr
 Gerçi nâzır idi Husrev Begüñ evkâfında
 Lîk olmuşıdı sadâkatile meşhûr²⁶
 Nice hayrât ü meberrâtla muvaffak oldı
 Cümleden eyledi bu mekteb-i pâkî ma'mûr
 Rûh-ı pâki ola müstağrak-ı bahr-ı gufrân
 Cürm ü 'isyânını 'afv ide Hudâ yevm-i fütür
Meylîyâ yazdı kalem rihletiniñ târîhin
 Merkad-i Hacı Muhammed Ağa ola Yâ Râb pür-nûr
 مرقد حجي محمد اغا اوله يا رب پر نور

Sene 1171/1757-58 / (C.I, s.506)

²⁶ Vezin kusurlu.

Salih Ağa Paşîç'in Evinin İnşaatı Hakkındaki Kitabe

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
 Zihî dil-keş makâm-ı râhat-efzâ
 Mahall-i rûh-bahşâ beyt-i zîbâ
 Onuncı Bölügüñ yoldaşlarından
 Ki ya'ni Pâşvar oğlu Sâlih Ağa
 İdüp sarf-ı himem harc eyledi mâl
 Bu beyt-i cân-fezâyı kıldı ibnâ
 Mübârek eyledi bânîsine Hak
 Dura durdukça bu nev-tâk-ı vâlâ
 Hudâ tâ haşre dek ma'mûr itsün
 İçinde zevk ide dâ'im ahibbâ
 Didî itmâmına târîh *Meylî*
 Musanna' oldı el-hak beyt-i ra'nâ
 مصنع اولدى الحق بيت رعنا

Sene 1173/1759 / (C.I, s.510)

Kalın Hacı Aliya Camii'nin Yanındaki Jiga Hacı Mustafa'nın Mezar Kitabesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Bigü Hâcı Mustafâ ibn-i Jiga Hâcı Hasan
 Tâze iken eyledi tâ'ûndan 'azm-i bekâ
 Sem'-i cânına dokundukda sadâ-yı İrci'î
 Şevk-i dîdâr ile nakd-i 'ömrini kıldı fedâ
 Rûz-ı mahşerde şefi'î ola fahr-ı kâ'inât
 Cüm (ü) 'isyânın karîn-i 'afv ide anuñ Hudâ
 Çıkdı bir hâtif didi târîh-i fevtin *Meylîyâ*
 Lâyık ola rahmet-i Mevlâya Hâcı Mustafâ
 لايق اوله رحمت مولى يه حاجى مصطفى

Sene 1178/1764-65 / (C.I, s.511)

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün
 Meylîyâ târîh-i fevtin çıkdı bir dâ'î didi
 Ca'fer Begüñ yâ Rab ola meskeni dârü'l-cinân²⁷
 جعفر بکک یا رب اوله مسکنی دار الجنان

Sene 1165/1751-52 ((II.Cilt, s. 8)

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
 Cenâb-ı Mustafâ Ôân ol şehin-şâh-ı cihân-ârâ
 İdüp fermân vezîri ibn-i Muhsin-zâdeye hâlâ
 Bihaçku²⁸ Kal'asın başdan başa hep itdirüp ta'mîr
 Yekîden eyledi hem Fazlî Paşa kullerin ibnâ
 Temâşâ eyleyüp itmâmını Meylî didi târîh
 Zihî bünyân-ı bî-hemtâ ne dil-keş kulle-i vâlâ
 زهی بنیان بی همتا نه دلکش قله والا

Sene 1176/1762-63 / (III. Cilt, 67)

Sonuç

Mehmed Müezzinoviç tarafından Boşnakça ve Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınan “İslamska Epigrafika u Bosni i Hercegovini” adlı eserde bulunan kitabeler, müellifinin büyük bir çabası ve sabrının eseri olarak fotoğraflanmış, okunmuş ve ilim âleminin istifadesine sunulmuştur. Ne var ki eserin hem Boşnakça hem de Osmanlı Türkçesi ve Arap alfabesiyle kaleme alınmış olması Türk okuyucusunun bu eserden layığıyla istifade etmesine manidir. Yaptığımız bu çalışma ile XVII. yüzyıl şairi Bosnalı Meylî'nin tarih manzumelerine odaklanmış ve bu şairin şiirleri Latin harfleriyle yazılmak suretiyle Türk okurunun istifadesine sunulmuştur. Adı geçen eserin hem Türk okuyucusuna hem de Bosna'yı ziyaret eden Türklerin istifadesine sunulabilmesi için baştan sona günümüz alfabesine çevrilmesi ve hâlen Bosna'da bulunan Osmanlı eserlerinin önüne hem Boşnakça hem de Türkçe olarak yazılıp ziyaretçilerin istifadesine sunulması gerekir. Böylece hem dünyanın pek çok ülkesinde hem de özellikle Bosna'da çok büyük hizmetleri bulunan TİKA yetkililerine çok büyük bir iş düşmektedir. TİKA, Bosna'da bulunan pek çok Osmanlı eserinin restorasyonunu yaparken bu eserlerin ön tarafında bulunan kitabelerde ne yazdığıyla ilgili de

²⁷ Vezin kusurludur.

²⁸ Metinde (بو بھکنه) “Bu Bihekne” şeklinde başlayan mısradaki “bu” vezni bozduğu için hafz edilmiş ve mısra “Bihacku” ile başlatılmıştır. Ayrıca “Bihekne” diye yazılan kelime Müezzinoviç tarafından Boşnakça metinde “bihaçku” şeklinde yazılmıştır.

mutlaka çalışma yapmaktadır ve Bosna'da da yapmalıdır. Biz bu çalışmayla böyle devasa bir eserin Türk okuruna ulaştırılması için ilk adımı atmış bulunuyoruz ve yavaş yavaş Müezzinoviç'in eserindeki Osmanlı Türkçesiyle yazılmış metinleri yayınlamayı hedefliyoruz.

Müezzinoviç'in kayıtlarına göre Meylî'nin pek çok tarih manzumesi bulunmaktadır. Bunlar camilerin yapımı, onarımı olabileceği gibi kimi köprü ve çeşme kitabeleri de olabilmektedir. Bütün bunlardan hareketle bizde Meylî'nin bir divanı olabileceği kanaati hâsıl olmuştur. Lakin onun iki mecmuası dışında elimizde başka bir eseri bulunmamaktadır. Meylî'nin hayatı ve eserleri konusunda ne yazık ki ayrıntılı bilgiye sahip değiliz.

Şair tarih manzumelerinde çeşitli teknikler kullanmış ve bir şiirini Emin adında başka bir şairle müşterek yazmıştır. Meylî tarih manzumelerinde genellikle başarılıdır. Özellikle sultanlar tarafından Bosna'da yapılan cami kitabelerini hazırlarken şairin daha dikkatli davrandığını ve bu konudaki tarih manzumelerinde diğerlerine göre daha başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynaklar

- Müezzinović, M. (1998). *Islamska Epigrafika u Bosni i Hercegovini*. Saraybosna: Sarajevo-Publishing.
- Nametak, F. (2012). Boşnak Mehmed Meylî ve Manzum Tarihleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 37-43.
- Şenödeyici, Ö., Akdağ, A. (2014). *Ulu Çınarın Gölgesinde Bir Şair Meylî ve Şiirleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Yakıt, İ. (1992). *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=arama_sonuc&genel_arama=s%C3%A2%C3%AE&p=161